

Öğretim Okulları, İstanbul 1994; Ahmet Ünsür, *Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri*, İstanbul 1995; Kenan Evren, *Unutulan Gerçekler*, Ankara 1995, s. 109-119; *Onbeşinci Milli Eğitim Şurası: Raporlar, Görüşmeler, Kararlar*, İstanbul 1996, s. 188, 197, 198; *Türkiye'de Demokratikleşme Perspektifleri* (haz. Bülent Tanör), İstanbul 1997, s. 116-120; Nâhid Dinçer, *1913'ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meseselesi*, İstanbul 1998; Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, İstanbul 1999, s. 165-205, 333-343, 380; Suat Cebeci, "İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi", *Cumhuriyetin 75. Yılında Türkiye'de Din Eğitimi* (haz. Fahri Unan - Yücel Hacaloğlu), Ankara 1999, s. 385-393; *T.B.M.M. Tutanak Dergisi*, III, Ankara 1946, s. 445; VI (1959), s. 561; XX (1997), s. 524; "Mekteplerde Din Dersi ve İlahiyat Fakültesi Hakkında Halk Partisi Meclis Grup Komisyonunun Raporu", *İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*, II/96, İstanbul 1948, s. 9-11; Metin Tokar, "Dünyanın En İhtiyar Talebeleri", *Cumhuriyet*, İstanbul 4 Şubat 1949; Ahmet Hamdi Akseki, "Din Tedrisatı ve Dinî Müesseseler", *SR*, V/104 (1951), s. 52-53; *M.E.B. Tebliğler Dergisi*, sy. 1700, Ankara 1972, s. 416; sy. 1950 (1977), s. 479-480; *Resmî Gazete*, sy. 14574, Ankara 1973; sy. 18081 (1983); sy. 23048 (1997); sy. 23084 (1997); "Evren İmam-Hatip Okullarına Sıcak Bakıyor", *Tercüman*, İstanbul 23 Nisan 1989.

HALİS AYHAN

İMAM MEHMED EFENDİ

(ö. 1052/1642)

Osmanlı hattatı.

Tokat'ta doğdu. Tokadî nisbesi ve "İmam" lakabıyla tanınmıştır. Genç yaşta ilim ve sanat tahsili için İstanbul'a gitti. Hıfzını tamamladıktan sonra Hasan Üsküdü'den (ö. 1023/1614) Şeyh Hamdullah üslûbunda aklâm-ı sitteyi meşke ederek mezun oldu. Nesh yazıda başarılı eserler vererek devrinin önde gelen hattatları arasında yer aldı. Pek çok mushaf ve evrâd yazdı. Mehmed Efendi'nin ölüm tarihini Müstakimzâde *Tuhfe-i Hattâtîn*'de 1052 (1642), Suyolcuzâde Mehmed Necîb *Devhatü'l-küttâb*'da 1045 (1635-36) olarak kaydetmiştir. Ancak araştırmacıların çoğu daha dikkatli bir müellif olan Müstakimzâde'nin verdiği tarihi tercih etmiştir.

Mehmed Efendi'nin sınırlı sayıdaki eseri zamanımıza kadar gelebilmiştir. Yazdığı mushaflardan biri Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunmaktaydı (Hırka-i Saâdet, nr. 322). Ancak sahneye konan "IV. Murad" isimli piyes münasebetiyle teşhir edildiği İstanbul Kültür Sarayı'nda (Atatürk Kültür Merkezi) 27 Kasım 1971 akşamı çıkan yangında IV. Murad'a ait resim, kaftan ve diğer bazı kıymetli eşya ile bir-

likte yanmıştır. Nesh hattı ile ve on üç satırlı olarak tertiplenmiş bulunan bu mushaf 1 Ramazan 1041 (22 Mart 1632) tarihinde tamamlanmıştı; tezhibi ve cildi devrinin özelliklerini taşımaktaydı.

Günümüze ulaşan eserleri içinde İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlı (AY, nr. 6677) ve ferâğ sayfasında 1048'de (1638) tamamlandığı belirtilen bir mushaf daha bulunmaktadır. Bu mushafın, Müstakimzâde'nin *Tuhfe*'de naklettiği şu hadiseye konu teşkil eden eser olması kuvvetle muhtemeldir: IV. Murad, Bağdat Seferi'ne çıkmadan önce devrin bazı âlim ve sanatkârlarını kendileriyle görüşmek ve ikramda bulunmak üzere saraya davet eder. Davetliler arasında bulunan Mehmed Efendi'den de bir mushaf yazmasını ister. Mehmed Efendi hiç çekinmeden, "Sözleşmesiz bu pazara girmem. Değerini tayin buyurun ki dönüşünüz kadar hem dua hem şevkle sonuna gelinsin inşallah" der. Bu sözlere şaşıran IV. Murad ona ne kadar istediğini sorunca, "1000 kuruştan aşağı yazamam" cevabını alır ve 1000 kuruş yerine pey akçesi olarak 1000 altın verir. Bağdat'ın fethinden

sonra padişah İstanbul'a döndüğünde hattat henüz tezhiplenmemiş cüzler halindeki mushafı sarayda IV. Murad'a sunar. Mushafı dikkatle inceleyen padişah hattata, "İmam Efendi, bu mushafın sonu hattı itibarıyla baş tarafından daha hoş olmuş, niçin mutâbık değil?" diye sorar. Hattat, tabii olarak hattın yazıldıkça açılıp güzelleşeceğini söylemek yerine, "İlk kısımları Bağdat fethinin kalp çarpıntılarıyla, son kısımları ise fethin ve dönüşünüzün sevinci hayaliyle yazıldı" karşılığını verince 1000 altın daha ihšana nâil olur. Müstakimzâde'nin *Tuhfe*'de, "Satılır bir sözü bin dînâra" mısraıyla bahsettiği bu mushafın yazıldığı tarih ve tamamlanmamış tezhibi göz önüne alınarak bunun anılan eser olduğu düşünülebilir. İmam Mehmed Efendi'nin Sabancı koleksiyonunda da 1043 (1633) tarihli bir mushafı mevcuttur.

Yetiştirdiği talebeler arasında Tophânevî Mahmud Nûri, Abdullah b. Cezzâr efendilerle Belgradlı Mehmed Paşa hat sanatının XVII. yüzyıldaki mühim isimlerindendir. Mehmed Efendi'nin, Mehmed b. Tâceddin (ö. 996/1588) tarafından telif edilen *Risâle-i Kavâid-i Hat* (TSMK, Revan Köşkü, nr. 1505) adlı eseri istinsah etmesi, hüsn-i hattın tatbikatından başka nazariyatına da meraklı olduğuna bir delil sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 11; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 475-476; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1305, s. 148; Cl. Huart, *Les calligraphes et les miniaturistes de l'orient musulman*, Paris 1908, s. 134-135; Karatay, *Türkçe Yazmalar*, II, 4; a.m.f., *Arapça Yazmalar*, I, 257; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts. (Yayın Matbaacılık), s. 94, 96; M. Uğur Derman, "İmam Mehmed", *TA*, XX, 104.

M. UĞUR DERMAN

İMÂM-ı RABBÂNÎ

(İmam Rabbânî)

Ebü'l-Berekât Ahmed b. Abdilehad b. Zeynilâbidîn el-Fârûkî es-Sirhindî (ö. 1034/1624)

Nakşibendiyye tarikatının Müceddidiyye kolunun kurucusu.

14 Şevval 971'de (26 Mayıs 1564) Doğu Pencap'taki Sirhind'de (Serhind) doğdu. Nakşibendiyye tarikatı mensupları arasında İmâm-ı Rabbânî (ilâhî bilgilere sahip âlim) ve "müceddid-i elf-i sâni" (hicrî II. binyılın müceddidi) unvanlarıyla tanınır.

